

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра міжнародного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ”

(2 курс)

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський рівень)

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Освітня програма – «Міжнародне право»

Факультет міжнародних відносин

Робоча програма навчальної дисципліни «Право міжнародних договорів» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань – 29 «Міжнародні відносини», спеціальності – 293 «Міжнародне право» факультету міжнародних відносин. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2023. 35 с.

Розробники:

Зубарева Антоніна Євгенівна, к.ю.н, доцент кафедри міжнародного права

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародного права
Протокол № 1 від “29” серпня 2023 р.

Завідувач кафедрою міжнародного права

_____ (Репецький В. М.)

“29” серпня 2023 р.

© Зубарева А. Є., 2023 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Право міжнародних договорів» розроблена відповідно до освітньої програми «Міжнародне право» підготовки бакалаврів спеціальністю – 293 «Міжнародне право» галузі знань – 29 «Міжнародні відносини».

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів, – 3	Галузь знань 29 міжнародне право <hr style="width: 50%; margin: 0 auto; border: 0.5px solid black;"/> <small>(шифр, назва)</small>	Нормативна	
Модулів – 1	Напрямок 293	<i>Рік підготовки:</i>	
	Спеціальність (професійне спрямування) Міжнародне право	<i>Семестр</i>	
		4-й	-й
Загальна кількість годин – 90		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 (лекції – 2, семінари – 1) самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	32 год.	год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		16 год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		42 год.	год.
		Вид контролю: залік	

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни - вивчення питання порядку укладення, дії та припинення міжнародних договорів, проблеми їх застосування та тлумачення, особливості реалізації міжнародних договорів на міжнародному та національному рівнях. Особлива увага також приділяється питанням порядку укладення міжнародних договорів в законодавстві і практиці України.

Завдання навчальної дисципліни:

отримати теоретичні знання та практичні навички опрацювання, тлумачення та правового аналізу двосторонніх та багатосторонніх договорів.

Загальні компетентності (ЗК):

здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
знання і розуміння предметної сфери та розуміння професійної діяльності;
здатність застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях;
здатність до адаптації та дій в новій ситуації, перш за все у міжнародному середовищі;
здатність аргументовано обирати шляхи вирішення проблеми професійного спрямування, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

здатність відстоювати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів;
вміти здійснювати юридичний аналіз та надавати юридичну кваліфікацію подій міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм;
здатність застосовувати знання засад та змісту основних галузей та інститутів міжнародного публічного права, права ЄС та національного права;
здатність застосовувати методи міжнародного приватного права при захисті громадян України та юридичних осіб за кордоном;
володіти знаннями про особливості застосування європейського права та права Європейського Союзу, які зумовлені членством нашої держави у Раді Європи та кандидатом у члени ЄС;

здатність аналізувати договірний та інституційний механізм правового регулювання європейської інтеграції, вміння аналізувати практику рішень Суду ЄС та національних судів держав-членів;

здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи у національній правовій системі;

здатність надавати юридичні висновки і консультації з питань міжнародного права, національного права України; визначати юридичні ризики зовнішньоекономічних ініціатив, встановлювати шляхи їхньої мінімізації;

уміння розробляти юридичну позицію в інтересах клієнта, а також контраргументи проти позиції опонентів; проводити дискусію з міжнародно-правових та загально-юридичних питань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти **повинні знати:**

- поняття сутності й системи права міжнародних договорів;
- предмет, джерела права міжнародних договорів;
- історію й еволюцію права міжнародних договорів;
- стадії укладення міжнародних договорів;
- форму та структуру міжнародних договорів;
- поняття застережень у міжнародному договорі;
- види застережень до міжнародних договорів;
- інститут третіх сторін у праві міжнародних договорів;
- юридичні наслідки набрання чинності міжнародними договорами;
- дію міжнародних договорів у часі і просторі;
- критерії та умови реалізації міжнародного договору у сфері внутрішньодержавних відносин;
- правові наслідки недійсності міжнародного договору;
- принципи тлумачення міжнародних договорів; основні способи забезпечення міжнародних договорів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти **повинні вміти:**

- аналізувати міжнародно-правові акти у сфері права міжнародних договорів;
- оцінювати міжнародні конвенції і договори у сфері захисту права міжнародних договорів;

використовувати норми права міжнародних договорів при вирішенні професійних завдань;

орієнтуватися в системі права міжнародних договорів;

збирати, обробляти, систематизувати, зберігати і використовувати інформацію у сфері права міжнародних договорів;

здійснювати її порівняльно–правовий аналіз і використання цього на практиці;

приймати рішень з питань права міжнародних договорів;

прогнозування ситуації в практиці реалізації норм права міжнародних договорів.

Програмні результати навчання (ПРН):

застосовувати отримані знання й уміння з міжнародного права при вирішенні практичних завдань;

формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;

передбачати широкі загальносуспільні наслідки укладення міжнародного договору або вчинення іншої дії дипломатичного або міжнародно-правового характеру, прийняття внутрішньодержавних нормативно-правових актів;

використовувати практику ЄСПЛ, інших міжнародних судових та арбітражних органів, теоретичні знання з міжнародного і національного права для обґрунтування і захисту власної позиції, захисту інтересів клієнта та в інших професійних сферах;

виявляти знання та розуміння стосовно міжнародно-правових доктрин, цінностей, принципів функціонування національної та міжнародної правових систем;

застосовувати набуті знання та уміння при вирішенні практичних завдань;

надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів на національному та міжнародному рівнях.

демонструвати розуміння формування та функціонування державно-правових інститутів, ухвалення правових актів міжнародного права, права ЄС та національного права.

Навчальна дисципліна «Право міжнародних договорів» знаходиться в тісному зв'язку з навчальними дисциплінами: «Міжнародне публічне право», «Право Ради Європи», «Мирні засоби вирішення міжнародних спорів», «Право міжнародних організацій», «Відповідальність у міжнародному праві», «Спеціалізовані установи ООН», «Міжнародно-правовий захист прав людини».

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(Змістовий модуль 1)

Тема № 1. Історія виникнення і розвитку права міжнародних договорів. (4 год)

Виникнення і розвиток договірної практики в міжнародних відносинах. Міжнародні договірні відносини держав Стародавнього світу. Міжнародні договори Київської Русі. Міжнародні договори в епоху Середньовіччя.

Особливості міжнародних договорів середини XIX – XX ст.. Особливості міжнародних договорів XX – XXI століть.

Місце права міжнародних договорів у системі міжнародного права. Джерела права міжнародних договорів. Національне законодавство як джерело права міжнародних договорів.

Тема № 2. Кодифікація та прогресивний розвиток права міжнародних договорів (4 год)

Поняття та визначення кодифікації і прогресивний розвиток права міжнародних договорів. Офіційна та неофіційна кодифікації права міжнародних договорів. Питання, що потребують нормативної регламентації.

Діяльність Ліги Націй у кодифікації права міжнародних договорів. Гаванська конвенція про права міжнародних договорів. Доктринальна кодифікація права міжнародних договорів.

Розробка Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.

Загальна характеристика Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.

Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.

Тема № 3. Поняття, зміст та значення міжнародного договору у сучасній доктрині та практиці міжнародного права (4 год)

Сутність міжнародного договору як явища правового характеру. Узгоджувальна природа міжнародного договору. Особливості договірних норм та їх співвідношення із звичаєвими нормами міжнародного права.

Поняття міжнародного договору. Види міжнародних договорів. Суб'єкти права міжнародних договорів: держави, міжнародні організації, нетипові суб'єкти (Ватикан, повстанські рухи та рухи опору).

Питання договірної правоздатності суб'єктів федерації. Федеральні застереження.

Тема № 4. Право на участь в міжнародних договорах та ведення переговорів (4 год)

Юридичний статус учасників переговорів, суб'єктів, що домовляються, учасників договору, суб'єктів, що підписали угоду, первісних учасників. Договірна ініціатива, переговори між сторонами. Представництво сторін.

Дипломатичні переговори, міжнародно–правові основи переговорів. Форма переговорів. Учасники переговорів. Участь в переговорах, укладення попередніх договорів і міжнародне визнання. Організація переговорів. Гласність переговорів.

Правоздатність держав укладати договори. Органи, які уповноважені представляти державу чи міжнародну організацію при укладанні договору.

Повноваження і інструкції на право ведення переговорів.

Тема № 5. Порядок укладення міжнародних договорів (4 год)

Віденська конвенція 1969 р.: про порядок укладення міжнародних договорів, загальна характеристика нормативного регулювання та коментарі до відповідних статей.

Стадії укладення міжнародного договору. Способи укладення міжнародного договору.

Предмет, об'єкт та цілі міжнародного договору.

Форма та структура міжнародного договору. Мова договору. Перевірка тексту та автентичність тексту договору. Вираження згоди на обов'язковість договору: ратифікація, підписання, прийняття, схвалення та приєднання.

Застереження в міжнародних договорах. Види застережень до міжнародних договорів. Заяви про тлумачення, їх відмінність від застережень. Процедура щодо прийняття застережень: форма, формулювання тексту, повідомлення сторін. Процедура щодо заяв про тлумачення. Зняття та зміна застережень та заяв про тлумачення.

Дійсність застережень та заяв про тлумачення: несумісність застережень із об'єктом та метою у договорів, особливості застережень до звичаєвих норм міжнародного права, норм *jus cogens*, договорів щодо прав людини.

Депонування, реєстрація та опублікування міжнародних договорів. Депозитарій.

Інститут третіх сторін у праві міжнародних договорів. Нормативний зміст та тлумачення то.. 34–36 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.

Особливості укладення міжурядових і міжвідомчих договорів у законодавстві та практиці України.

Тема № 6. Дія та дійсність міжнародного договору (4 год)

Особливості дії та застосування міжнародних договорів. Вступ договору в силу. Тимчасова дія міжнародного договору.

Дія міжнародних договорів у часі. Інтертепоральний принцип в праві міжнародних договорів. Строки дії міжнародних договорів. Пролонгація та поновлення міжнародних договорів. Територіальна дія міжнародних договорів.

Загально–теоретичні засади недійсності міжнародних договорів. Порушення умов дійсності міжнародних договорів: належності сторін, дійсності згоди, правомірності об'єкту і мети договору. Дотримання процедури укладення договору тощо.

Принцип згоди та їх порушення: помилка, обман, примус. Належність сторін. Вимоги до сторони договору.

Відповідність договору імперативним нормам міжнародного права.

Зміна і поправки до міжнародних договорів.

Вплив збройних конфліктів на дію міжнародних договорів. Розробка відповідних проектів статей експертами Комісії ООН з міжнародного права.

Міжнародні договори України та її правова система. Міжнародний договір як джерело нормативної частини правової системи України. Тлумачення то.. 9 Конституції України 1996 р. та положень Закону України «про міжнародні договори України» 2004 року.

Критерії та умови реалізації міжнародного договору у сфері внутрішньодержавних відносин. Впровадження міжнародних норм в практику судочинства України.

Порівняльна характеристика внутрішньодержавної імплементації міжнародних договорів у різних типах правових систем.

Тема № 7. Припинення та призупинення дії міжнародних договорів (4 год)

Основні підстав та способи призупинення дії міжнародних договорів. Призупинення дії міжнародного договору щодо окремих учасників у багатосторонніх договорах.

Основні підстави та способи припинення дії міжнародних договорів. Збіг строку. Виконання. Настання скасовувальної умови. Виникнення імперативної норми міжнародного права. Припинення суб'єкту договірних відносин.

Одностороння відмова від договору. Денонсація, право на денонсацію. Анулювання. Докорінна зміна обставин. Суттєве порушення умов договору.

Новація міжнародного договору. Ревізія міжнародного договору як процедура.

Тема № 8. Тлумачення міжнародних договорів (4 год)

Поняття тлумачення міжнародних договорів. Основні теоретичні концепції тлумачення міжнародних договорів.

Засоби тлумачення міжнародних договорів. Основні принципи і правила тлумачення. Особливості тлумачення багатомовних договорів. Принцип єдності тексту на декількох мовах. Рівнозначність багатомовних текстів.

Способи тлумачення міжнародних договорів. Спеціально-юридичне тлумачення, граматичне тлумачення, логічне та історичне тлумачення, теологічне тлумачення. Тлумачення міжнародних договорів у часі.

Види тлумачення. Тлумачення договорів міжнародними органами і організаціями. Внутрішньодержавне тлумачення міжнародних договорів.

4. Структура навчальної дисципліни

Тема	Змістовний модуль 1			
	Лекції	Семінари	Самостійна робота	Усього
Тема 1. Історія виникнення і розвитку права міжнародних договорів	4	2	5	11
Тема 2. Кодифікація та прогресивний розвиток права міжнародних договорів	4	2	5	11
Тема 3. Поняття, зміст та значення міжнародного договору у сучасній доктрині та практиці	4	2	5	11
Тема 4. Сторони і право на участь в міжнародних договорах	4	2	5	11
Тема 5. Порядок укладення міжнародних договорів	4	2	5	11
Тема 6. Дія та дійсність міжнародних договорів	4	2	5	11

Тема 7. Припинення і призупинення дії міжнародних договорів	4	2	6	12
Тема 8. Тлумачення міжнародних договорів	4	2	6	12
Усього годин	32	16	42	90

5. Плани семінарських занять

Тема 1. Історія виникнення і розвитку права міжнародних договорів (2 год)

1. Історія виникнення і розвитку права міжнародних договорів.
  - Від найдавніших часів до Вестфальського конгресу (1648) (Стародавні часи, Античність, Київська Русь, Середньовіччя).
  - Від епохи Великої французької революції до створення Версальської системи (1919–1939)
  - Від епохи Версальської системи до наших днів.
2. Місце права міжнародних договорів у системі міжнародного права.
3. Джерела права міжнародних договорів. Національне законодавство, як джерело права міжнародних договорів.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3, 4.

Наукова література: 3, 4, 7, 10, 15, 17, 18, 19, 21, 22.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 3, 4, 11, 14, 17, 19, 20, 21, 30, 36, 39, 40, 42, 47, 50, 54, 58, 82, 92, 112, 115, 133.

Тема 2. Кодифікація та прогресивний розвиток права міжнародних договорів (2 год)

1. Поняття та визначення кодифікації і прогресивний розвиток права міжнародних договорів. Офіційна та неофіційна кодифікації права міжнародних договорів. Доктринальна кодифікація права міжнародних договорів. Питання, що потребують нормативної регламентації.

2. Діяльність Ліги Націй у кодифікації права міжнародних договорів. Гаванська конвенція про права міжнародних договорів.

3. Розробка Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.

4. Загальна характеристика:

- Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.
- Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3, 4.

Наукова література: 1, 4, 6, 8, 9, 17, 18, 19, 21.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 5, 13, 22, 28, 29, 65, 86, 93, 118, 119.

Творче групове завдання № 1.

Розбір коротких відео (кейси) (запропонованих викладачем), для вирішення різних питань міжнародного характеру. Режим доступу : <https://drive.google.com/drive/folders/1GzN3189vvD5TNrokHdUFRhhp3MISnZRm>

Група ділиться на підгрупи по 2–3 особи. У коментарі до відео, студенти повинні:

- 1) пояснити ситуацію з позиції міжнародного права;
- 2) назвати, які міжнародні (двосторонні чи багатосторонні) угоди залучені у вирішенні питання кейсу (назва договору, сторони договору, ціль договору, конкретні положення щодо актуального питання тощо);
- 3) пропозиції групи студентів, для врегулювання питання кейсу (наприклад: укладення угод (вказати, що це має бути за угода, її ціль, положення, між ким укладатися і т.д.), використання мирних способів вирішення спорів, залучення міжнародних організацій, інші способи доцільні у ситуації);
- 4) прогнози щодо вирішення питання (можливі ризики у майбутньому, наслідки);
- 5) визначити можливі позитиви (негативи) запропонованого способу вирішення кейсу;
- 6) визначити можливі варіанти відреагування міжнародної спільноти на кейс-відео (прогнозування способів впливу тих суб'єктів міжнародного права, яких прямо не стосується питання кейсу);
- 7) інші цікаві думки групи студентів щодо обраного відео-кейсу.

Позиції студентів повинні обґрунтовуватись нормами міжнародного права (закріплених у договорах, звичаєвому праві, імперативними нормами, основними принципами міжнародного права).

Завдання (готується одна копія!) потрібно оформити у письмовому вигляді: з титульною сторінкою (вказати назву відео– кейсу та осіб, що працювали у групі), основний текст міркувань групи (не менше 10 сторінок шрифту 14 Times New Roman, інтервал 1,5 кеглі), списку посилань на договори та інші джерела для вирішення питання, висновків (мінімум 2 сторінка)).

Крім того, студенти підгруп, повинні підготувати виступ до 15 хвилин, з умовою, що кожен учасник підгрупи – зможе висловити власну позицію.

Тема 3: Поняття, зміст та значення міжнародного договору у сучасній доктрині та практиці міжнародного права (2 год)

1. Сутність та узгоджувальна природа міжнародного договору.
2. Особливості договірних норм та їх співвідношення із звичасними нормами міжнародного права.
3. Поняття та види міжнародних договорів.
4. Суб'єкти міжнародних договорів:
  - держави,
  - міжнародні організації,
  - нетипові суб'єкти права (Ватикан, повстанські рухи та рухи опору),
5. Питання договірної правоздатності суб'єктів федерації. Федеральні застереження.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3.

Наукова література: 2, 3, 7, 18, 19, 21, 23.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 5, 16, 18, 46, 49, 52, 56, 57, 59, 70, 98, 107.

Тема 4. Право на участь в міжнародних договорах та ведення переговорів (2 год)

1. Дипломатичні переговори, міжнародно–правові основи переговорів.
2. Форма переговорів.
3. Учасники переговорів. Участь в переговорах і міжнародне визнання. Організація переговорів.

4. Гласність переговорів.
5. Правоздатність держав укладати договори. Органи, які уповноважені представляти державу чи міжнародну організацію при укладанні договору.
6. Повноваження і інструкції на право ведення переговорів

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3, 4.

Наукова література: 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 18, 19.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 25, 32, 41, 45, 51, 59, 62, 72, 73, 74, 83, 89, 96, 105, 113, 114, 125, 138, 139.

Творче індивідуальне завдання № 2.

Для виконання індивідуального завдання, кожному студенту потрібно проаналізувати договірно–правову базу відносин України із однією державою (Наприклад: США, Польща, Єгипет, ОАЕ тощо). Список міжнародних документів можна знайти на сайтах дипломатичних представництв (Наприклад: у відносинах між Україною та Єгиптом – режим доступу: <https://egypt.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D0%B5g/legal-acts>).

Керуючись знайденим проаналізувати та класифікувати об’єкти договорів (з яких питань укладались угоди: політичні, економічні, із спеціальних питань); визначити вид угоди за суб’єктом укладання (від імені держави, міжурядові чи міжвідомчі), вказати дату укладення договору – у вигляді таблиці, а також прослідкувати хронологію відносин між державами (визначити найбільшу активність/пасивність у часовому інтервалі, поміркувати з чим це може бути зв’язано на Вашу думку, які, на думку студента, варто виділити угоди, як ключові).

Окрім того, потрібно проаналізувати будь–який (один) чинний міжнародний двосторонній договір зі списку договірної бази, описавши його позитивні та негативні сторони. Кожну із сторін – потрібно *обґрунтувати*. А також, за необхідності, надати власні пропозиції, якими би статтями (умовами) Ви б доповнили договір, щоб він став кращим.

Важливо: оформляти завдання № 2 потрібно у вигляді наукового есе у форматі А4.

Обґрунтування Ваших позицій повинно бути *точним, зрозумілим, лаконічним*.

Викладайте Ваші думки, опираючись на норми обраного договору.

Мінімальна кількість **основного тексту (аналізу)** – 7 стор.

Максимальна – 20 стор.

Титульну сторінку оформляти – обов'язково. У **Вступі** коротко описати взаємовідносини між державами (коли розпочалися, на підставі чого, які події та рішення пов'язують держави тощо). В **основній частині** – після таблиці, написати назву обраного договору (разом із відповідними реквізитами), з яких частин він складається, які основні положення розкриває, чим цей договір цінний для обох держав тощо. У **Висновках** – базуючись на сучасному світлі подій – спрогнозувати майбутні способи співпраці між державами (з яких питань, щоб Ви запропонували покращити та інше).

Важливо: без дотримання структури – завдання буде не зараховано.

Тема 5. Укладення міжнародних договорів (2 год)

1. Загальна характеристика процесу укладення міжнародних договорів. Стадії укладення міжнародних договорів. Предмет, об'єкт та цілі міжнародного договору.
2. Форма та структура міжнародного договору. Мова договору.
3. Перевірка тексту та автентичність тексту договору. Депозитарій.
4. Вираження згоди на обов'язковість договору: ратифікація, підписання, прийняття, схвалення приєднання.
5. Застереження в міжнародних договорах.
6. Дійсність застережень та заяв про тлумачення.
7. Депонування, реєстрація та опублікування міжнародних договорів.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3, 4.

Наукова література: 6, 7, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 33, 34, 48, 53, 78, 84, 97, 101, 111, 116, 129, 131, 135, 137, 141.

Тема 6. Особливості дії та застосування міжнародних договорів на міжнародному та національному рівнях. Недійсність міжнародних договорів (2 год)

1. Поняття дійсності міжнародного договору. Презумпція дійсності міжнародного договору.
2. Дія договору в часі та просторі. Поняття зворотної сили договору. Принцип екстратериторіальності.

3. Тимчасове застосування міжнародних договорів. Подільність міжнародних договорів.
4. Втрата права посилається на підставу недійсності або припинення договору, виходу з нього або зупинення його дії.
5. Поняття недійсності міжнародного договору. Відносна недійсність міжнародного договору.
6. Абсолютна недійсність міжнародного договору.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3, 4.

Наукова література: 16, 18, 19, 21, 22.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 10, 12, 24, 26, 27, 31, 55, 60, 63, 64, 66, 67, 68, 74, 75-77, 80, 81, 85, 88, 90, 91, 94, 99, 101, 106, 109, 112, 117.

Тема 7. Припинення та призупинення дії міжнародних договорів (2 год.)

1. Поняття, види і способи припинення міжнародних договорів та їх його наслідки.
2. Невольові способи припинення міжнародних договорів.
3. Вольові способи припинення міжнародних договорів.
4. Призупинення міжнародного договору.
5. Процедура припинення та призупинення міжнародного договору і визнання його недійсності.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3.

Наукова література: 1, 7, 8, 16, 18, 19, 21.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 2, 11, 15, 37, 38, 70, 95, 103, 134.

Тема 8. Тлумачення міжнародних договорів. (2 год.)

1. Поняття, цілі та теоретичні концепції тлумачення міжнародних договорів.
2. Принципи тлумачення міжнародних договорів.
3. Види тлумачення міжнародних договорів за суб'єктами тлумачення.
4. Способи (прийоми) тлумачення міжнародних договорів.

5. Питання про розширюване та обмежуване тлумачення.
6. Тлумачення міжнародних договорів у практиці міжнародних та національних судових органів.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3.

Наукова література: 5, 17, 18,19, 21, 23.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 1, 6, 9, 23, 35, 43, 44, 61, 69, 87, 100, 103, 104, 108, 124, 127.

Творче індивідуальне завдання № 3.

Проаналізувати будь-який чинний багатосторонній міжнародний договір, описавши його позитивні та негативні сторони. Кожну із сторін – потрібно *обґрунтувати*. А також надати власні пропозиції, якими би статтями (умовами) Ви б доповнили договір, щоб він став кращим.

Важливо: оформляти завдання № 3 потрібно у вигляді наукового есе у форматі А4. Обґрунтування Ваших позицій повинно бути *точним, зрозумілим, лаконічним*.

Викладайте Ваші думки, опираючись на норми обраного договору.

Мінімальна кількість основного тексту (аналізу) – 7 стор.

Максимальна – 20 стор.

Титульну сторінку оформляти – обов'язково.

У Вступі коротко описати взаємовідносини між державами (коли розпочалися, на підставі чого, які події та рішення пов'язують держави тощо).

В основній частині – написати назву обраного договору (разом із відповідними реквізитами), з яких частин він складається, які основні положення розкриває, чим цей договір цінний для обох держав тощо. А також аналіз Ваших думок.

У Висновках – базуючись на сучасних подіях – спрогнозувати майбутні способи співпраці між державами (з яких питань, щоб Ви запропонували покращити та інше).

Важливо: без загальних висновків – завдання буде не зараховано.

6. Питання для самоконтролю

1. Історія виникнення і розвитку права міжнародних договорів.
2. Характеристика формування права міжнародних договорів від найдавніших часів до Вестфальського конгресу (1648) (Стародавні часи, Античність, Київська Русь, Середньовіччя).

3. Характеристика формування права міжнародних договорів від епохи Великої французької революції до створення Версальської системи (1919–1939).
4. Характеристика формування права міжнародних договорів від епохи Версальської системи до наших днів.
5. Місце права міжнародних договорів у системі міжнародного права.
6. Поняття та визначення кодифікації і прогресивний розвиток права міжнародних договорів.
7. Офіційна та неофіційна кодифікації права міжнародних договорів.
8. Доктринальна кодифікація права міжнародних договорів.
9. Питання, що потребують нормативної регламентації у праві міжнародних договорів.
10. Діяльність Ліги Націй у кодифікації права міжнародних договорів.
11. Гаванська конвенція про права міжнародних договорів.
12. Розробка Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.
13. Загальна характеристика: Віденської конвенції про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.
14. Загальна характеристика Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р.
15. Сутність та узгоджувальна природа міжнародного договору.
16. Особливості договірних норм та їх співвідношення із звичаєвими нормами міжнародного права.
17. Поняття та види міжнародних договорів.
18. Держави, як суб'єкти міжнародних договорів
19. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародних договорів
20. Нетипові суб'єкти права (Ватикан, повстанські рухи та рухи опору),
21. Питання договірної правоздатності суб'єктів федерації.
22. Федеральні застереження.
23. Дипломатичні переговори, міжнародно– правові основи переговорів.
24. Форма переговорів.
25. Учасники переговорів. Участь в переговорах і міжнародне визнання. Організація переговорів.
26. Гласність переговорів.
27. Правоздатність держав укладати договори. Органи, які уповноважені представляти державу чи міжнародну організацію при укладанні договору.

28. Повноваження і інструкції на право ведення переговорів
29. Загальна характеристика процесу укладення міжнародних договорів. Стадії укладення міжнародних договорів.
30. Предмет, об'єкт та цілі міжнародного договору.
31. Форма та структура міжнародного договору. Мова договору.
32. Перевірка тексту та автентичність тексту договору.
33. Вираження згоди на обов'язковість договору: ратифікація, підписання, прийняття, схвалення приєднання.
34. Застереження в міжнародних договорах. Види застережень до міжнародних договорів.
35. Заяви про тлумачення, їх відмінність від застережень.
36. Процедура щодо прийняття застережень: форма, формулювання тексту, повідомлення сторін.
37. Процедура щодо заяв про тлумачення. Зняття та зміна застережень та заяв про тлумачення.
38. Дійсність застережень та заяв про тлумачення: несумісність застережень із об'єктом і метою в договорі, особливості застережень до звичаєвих норм міжнародного права, норм *jus cogens*, договорів щодо прав людини.
39. Депонування, реєстрація та опублікування міжнародних договорів. Депозитарій.
40. Юридичні наслідки набрання чинності міжнародними договорами. Тимчасове застосування міжнародного договору.
41. Міжнародно-правова практика щодо вступу в силу двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів.
42. Дія міжнародних договорів в часі і просторі. Інтертемпоральний принцип в праві міжнародних договорів.
43. Умови дійсності та підстави недійсності міжнародних договорів. Абсолютна та відносна недійсність міжнародних договорів. Правові наслідки недійсності міжнародного договору.
44. Міжнародні договори України та її правова система. Міжнародний договір як джерело нормативної частини правової системи України. Тлумачення ст. 9 Конституції України 1996 р. та положень ЗУ «Про міжнародні договори України» 2004 р.
45. Принципи тлумачення міжнародних договорів.
46. Види і способи тлумачення міжнародних договорів.

47. Нормативний зміст та тлумачення ст. 31–33 ВК 1969 р.
48. Тлумачення міжнародних договорів у практиці міжнародних та національних судових органів.

7. Методи навчання

У ході викладання навчальної дисципліни підлягають використанню методи, спрямовані на:

- формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю;
- забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного та пошукового характеру);
- а також методи, пов'язані із контролем за навчальною діяльністю студентів.

Серед методів навчання, зокрема, підлягають застосуванню наступні: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, демонстрація, спостереження, обговорення, дослідницькі проекти, підготовка та презентація індивідуальної роботи.

8. Методи контролю

Поточний контроль:

- усне опитування; перевірка тестових завдань; перевірка модульних завдань;
- перевірка письмових (індивідуальних, практичних) робіт.

Підсумковий контроль: залік

9. Методи оцінювання

Підсумковий бал (за 100–бальною шкалою) з дисципліни «Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом» визначається як сума величин, в залежності від отриманих балів студентом:

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовний модуль 1									
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
с	3	3	3	2	2	2	2	3	20
с.р.		20		20				20	60
модуль							20		20
усього									100

Шкала оцінювання за курс:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS	
------------------------	------------------------	----------------	--

90–100	відмінно	A (відмінно)	
81–89	добре	B (дуже добре)	
71–80		C (добре)	
61–70	задовільно	D (задовільно)	
51–60		E (достатньо)	
25–50	незадовільно	F _X (незадовільно з можливістю повторного складання)	Не задовільно
1–25		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)	

90-100 балів (відмінно) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні міжнародно-правових актів, національного законодавства, судової практики, наукової та спеціальної літератури. Виконав усі індивідуальні завдання.

81-89 балів (дуже добре) - виставляється студенту, який дав не цілком повну але правильну відповідь на всі питання, що базується на знанні предмету. Виконав усі індивідуальні завдання.

71-80 балів (добре) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь, але не на всі питання, або відповідь не базується на всіх складових джерелах вивчення. Однак у підсумку його відповідь повинна базуватись не менше ніж на двох базових джерелах. Виконав усі індивідуальні завдання.

61-70 балів (задовільно) - виставляється студенту, який не дав вичерпної детальної відповіді на питання контрольних завдань і яка базується тільки на одному із рекомендованих джерел вивчення матеріалу. Виконав не усі індивідуальні завдання.

51-60 балів (достатньо) - виставляється студенту, який не дав вичерпної (достатньої) відповіді на питання контрольних завдань та не може назвати джерела інформації навчальної дисципліни. Виконав не усі індивідуальні завдання.

0-50 балів (незадовільно) - виставляється студентові, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною юридичною літературою з дисципліни. Виконав не усі індивідуальні завдання або взагалі нічого не зробив.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

11. 1. Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство:

1. Закон України «Про міжнародні договори України», 2004 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
2. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів, 1969 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
3. Статут Міжнародного суду ООН. – Режим доступу : <http://www.un.org>
4. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations, 1986 : https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_CONF.129_15-E.pdf

Наукова література:

1. Булгакова Д .О. Міжнародний договір у системі права Європейського Союзу (теоретичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Нац. Ун-т юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків : 2013. 19 с.
2. Буткевич В. Г. Основи теорії. Київ : Либідь, 2002. 608 с.
3. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права. Київ : 2001.
4. Денисов В. Н. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України. Київ : Юстиніан, 2006. 672 с.
5. Євграфова Є. П. Система національного законодавства в контексті права (лібертарно-легістський підхід): монографія. Київ : КНТ, 2007. 184 с.
6. Запорожець О. Ю. Кризові комунікації у міжнародних відносинах: навч. посібник. Київ : ІМВ, 2009. 75 с.
7. Зверев Є. О. Тлумачення міжнародних договорів національними судами : європейський досвід та українська практика : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ : 2015. 227 с.
8. Зовнішньополітичні комунікативні технології : підруч. для студентів ВНЗ, які навчаються за напрямом підгот. «Міжнародна інформація». Київ : Центр вільної преси, 2016. 415 с.
9. Зражевська Н. І. Комунікаційні технології: лекції. Черкаси: Брама-Україна, 2010. 224 с.
10. Ківець О. В. Право міжнародних договорів: історія та сучасність, 2008. URL : <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/1937/1/Kyivec.pdf>
11. Кравченко С. Р. Міжнародно-правове регулювання припинення міжнародних договорів: теорія і практика: монографія. Київ : LAT & K, 2010. 241 с.

12. Мережко О. О. Право міжнародних договорів: сучасні проблеми теорії та практики: монографія. Київ : Таксон, 2002. 344 с.
13. Преображенська В. В. Право міжнародних договорів. Львів, 1974.
14. Пташинська В. П. Форми надання згоди Верховною Радою України на обов'язковість міжнародного договору. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. Праць*. О. : Гельветика, 2020. Вип. 87. С. 139–144.
15. Терлецький Д. Джерела міжнародного права в системі конституційного права в Україні. *Юридичний вісник*. 2005. № 3. С. 71–76.
16. Терлецький Д. С. Конституційно-правове регулювання дії міжнародних договорів в Україні : монографія . Одес. нац. юрид. акад. Одеса : Фенікс, 2009. – 232 с.

11.2. Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література:

1. Агафонов С. Особливості тлумачення змісту правочину в українському законодавстві. *Юридичний журнал*. 2005. № 11. URL : <http://justinian.com.ua/article.php?id=2013>
2. Албу А. А. Багатомовний договір як предмет тлумачення в міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. Вип. 12/2021. С. 500-503.
3. Алексєєв С. Імплементация норм міжнародного права як конституційно-правовий засіб взаємодії міжнародного та національного конституційного права. Міжнародне право. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. №5. 2019.60-74с. <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1747/1630>
4. Андрушко П. П. Міжнародні договори як джерело кримінального права. 2014. – № 3. С. 224–227. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_3_53
5. Антипов В. І. Щодо повноти імплементації міжнародних договорів у Кримінальному кодексі України. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 14. С. 95-107. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2019_14_12.
6. Антошкіна В. К. Ознаки та особливості права, які зумовлюють необхідність тлумачення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 233–239.
7. Атаманова Н. В. Роль та значення міжнародних договорів у національній правовій системі України. *Право і суспільство. Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики*. 2020. № 2. С. 7–13. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_1/4.pdf

8. Борисова Т. М. Правова регламентація міжнародних договорів у законодавстві Української Народної Республіки (періоду Української Центральної Ради)/ *Часопис Київського університету права : укр. наук.-теорет. часоп.* 2003. № 4. С. 86–93.
9. Булгас А. Філософсько–правові доктрини тлумачення міжнародних договорів. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* К., 2002. Вип. 31. С. 148–153.
10. Буткевич О. Концепція докорінної зміни обставин у міжнародному праві. *Українська Революція Гідності, агресія РФ і міжнародне право.* Упоряд. К., 2014. С. 470–496.
11. Васильченко О. П. Загальновизнані принципи, норми міжнародного права та міжнародні договори України як джерела конституційного права. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2007. № 4. С. 218–224.
12. Васюк Н. О. Конвенція про захист прав людини і основних свобод як обов'язковий міжнародний договір про систему наднаціонального контролю за дотриманням прав людини. *Інвестиції: практика та досвід.* 2013. № 13. С. 117– 119.
13. Ватрас В. А. Місце міжнародних договорів в системі джерел сімейного права [Приватне право і підприємництво](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2015_14_42). 2015. Вип. 14. С. 164–168. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2015_14_42
14. Ващенко В. А. Денонсація міжнародних договорів в теорії та практиці сучасного міжнародного права : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ, 2019. 223 с.
15. Ващенко В. А. Процедура денонсації міжнародних договорів за законодавством України: проблеми і шляхи вдосконалення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. 2018. Вип. 33. С. 150-152.
16. Вербицька К. Взаємодія міжнародного права з національною правовою системою України. Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: збірник тез доповідей учасників учасників VIII Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 08 грудня 2022 року). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 28-31.
17. Войціховський, А. В. Особливості договірно-правого регулювання співробітництва держав у сфері протидії злочинності на двосторонньому рівні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2017. № 2 (77). С. 56–63.
18. Гавриленко О., Сироїд Т. Формування основ давньокитайського міжнародного права в добу Чжоу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2022. № 71. URL : DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71>.

19. Гавриленко, О. А. Правова регламентація договору позики в античних державах Північного Причорномор'я. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 35. С. 79-85.
20. Гадяцький трактат між Короною Польською та Великим князівством Литовським і вельможним гетьманом та військом Запорозьким : Діялося в таборі під Гадячем 6 вересня 1658 р. URL : [http://movahistory.org.ua/wiki/Гадяцький_трактат_\(текст\)](http://movahistory.org.ua/wiki/Гадяцький_трактат_(текст))
21. Галецька Н. Б. Форми імплементації міжнародних договорів європейськими державами: порівняльно-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2015. 20 с.
22. Галуцько В. В. Професійно-правове тлумачення права. *Форум права*. 2011. № 2. URL : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11gvvptp.pdf>
23. Галюк П. Є. Проблеми взаємодії міжнародних договорів та національного законодавства. *Міжнародний науковий журнал «Порівняльно-правові дослідження»*. 2007. № 1–2. С. 304–305.
24. Гнатюк М. М. Формування переговорної позиції та порядок укладання міжнародних договорів ЄС після Лісабона. *Вибори та демократія : наук.-просвітн. правн. журн.* Київ, 2011. № 3. С. 44–48.
25. Голева А. Сутність і переваги судового прецеденту. *Юридичний вісник України*. № 47 (491). URL : <http://www.vurincom.com>
26. Головатий С. Нові можливості щодо захисту прав людини в Україні. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 1. С.11–15.
27. Градова Ю. В. Міжнародний договір як об'єкт правового моніторингу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 32–34.
28. Гутник В., Яворський Я. Право міжнародних договорів у наукових працях Херша Лаутерпахта. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. № 69. URL : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.72>
29. Денисенко В. В. Договір ісополітії як інститут міжнародного права Стародавньої Греції. *Colloquium-journal*. 2018. №4 (15). С. 20-22.
30. Денисов В. Н. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України. Київ : Юстиніан, 2006. 672 с.
31. Дорошко М. С. Утвердження міжнародної правосуб'єктності УСРР у 1919–1922 рр. *Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка. Міжнародні відносини*. Київ : ВПЦ «Київ. Ун-т», 2013. Вип. 1 (40). С. 9–12.

32. Євграфова Є. П. Система національного законодавства в контексті права (лібертарно-легістський підхід): монографія. Київ : КНТ, 2007. 184 с.
33. Жалувана грамота московського царя Олексія Михайловича Війську Запорізькому на збереження його прав і вольностей від 27 березня 1654 р.
URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Жалувана_грамота_Олексія_Михайловича_Війську_Запорізькому
34. Жукорська Я. М. Вплив збройних конфліктів на дію міжнародних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 9-1. С. 238-240.
35. Задорожній О. В. Міжнародна правова діяльність князів Київської Русі періоду «відносної централізації»: від Аскольда до Святослава (IX–X ст.). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 27. Т. 3. С. 171–175.
36. Задорожній О. В. Нормативний зміст принципу добросовісного виконання міжнародних зобов'язань у сучасному міжнародному праві. *Право і суспільство*, 2015. № 4. С. 13– 21.
37. Задорожня С. М. Сучасні принципи міжнародного права в ієрархії норм міжнародного, наднаціонального і національного права. *Правові горизонти*. 2019. №1. DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.il4.pl25>.
38. Запорожець О. Ю. Кризові комунікації у міжнародних відносинах: навч. посібник. К. : ІМВ, 2009. 75 с.
39. Зверев Є. О. Міжнародний договір як джерело національного права. *Наукові записки. Юридичні науки*. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ, 2010. Т. 103. С. 41–44.
40. Зверев Є. О. Телеологічна теорія у світлі тлумачення міжнародних договорів національними судами : деякі теоретичні міркування. *Наукові записки. Юридичні науки*. Національний університет «Києво– Могилянська академія». Київ, 2013. Т. 144–145. С. 45– 48.
41. Зверев Є. О. Тлумачення міжнародних договорів національними судами : європейський досвід та українська практика : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ, 2015. 227 с.
42. Зражевська Н. І. Комунікаційні технології: лекції. Черкаси: Брама-Україна, 2010. 224 с.

43. Зубарева А. Є. «Вплив Конвенції 1969 року “Про право міжнародних договорів” на міжнародний правопорядок». І Міжнародний експертний форум: «Україна-Європа: між політичними деклараціями та експертними оцінками», м. Львів, 13 вересня 2019 р. ЛНУ ім. І. Франка, 2019.
44. Зубарева А. Є. Історія та кодифікація норм про вплив збройних конфліктів на міжнародні договори. Сучасне право творення: питання теорії та практики : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф., м. Дніпро, 3–4 червня. 2016. С. 114–116.
45. Зубарева А. Є. Моніторингова місія ООН з питань подій на сході України. Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 3– 4 березня. 2017. С. 97– 101.
46. Репецький В.М., Зубарева А.Є. "МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЄЮ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ". Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 689–692. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/166>
47. Зулгарін В. Деякі питання укладення міжнародних договорів про вільну торгівл. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Sv. 7, Vyd. 6. С. 28–34.
48. Каленіченко, Л. І. Співвідношення національного та міжнародного права в розрізі адаптації національної системи законодавства до європейського законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 24–27. DOI : http://www.lsej.org.ua/6_2019/5.pdf
49. Калюжка Н. Г. Транспарентність торговельно-економічного співробітництва держав: сутність та атрибути. *Проблеми економіки*. 2018. № 2. С. 16–23.
50. Карвацька С. Б. Включення норм міжнародних договорів до національного законодавства України: проблеми та пошуки шляхів вирішення. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 155–161.
51. Качур І. Особливості перекладу міжнародних документів Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права: матеріали Всеукраїнської наук. онлайн-конф. з міжнародною участю, м. Київ, 29 жовтня 2020 р. *Київський ун-т імені Бориса Грінченка*. Київ, 2020. С. 145–148.
52. Київець О.В. Історичні передумови формування сучасної системи джерел міжнародного права. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2013. № 3. С. 111–122. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_3_23

53. Кияниця І. Верховенство права як засада застосування Конституційним Судом України норм міжнародного права та рішень міжнародних організацій. *Вісник Конституційного Суду України*. 2006. № 1. С. 43–56.
54. Ковальова М.В. Деякі питання тлумачення міжнародних договорів. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 1. С.267–271
55. Ковальова М.В. Правовий статус застережень до міжнародних договорів. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 325–329.
56. Козюбра М. І. Співвідношення національних і міжнародних правових систем. *Наукові записки НаУКМА*. 2016. №1. С. 3–11.
57. Комунікативні тренди міжнародних відносин : монографія. К. : Центр вільної преси, 2016. 614 с.
58. Коруч У. Пропаганда війни в імперативних нормах і зобов'язаннях erga omnes. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 149–155.
59. Кошиль Ю. Роль каузи у тлумаченні договору. *Українські наукові записки*. 2007. № 1 (21). С. 141–145.
60. Красніцька Г. М. Міжнародний етикет та його роль у веденні переговорів. *Гілея: науковий вісник*. 2016. № 115. С. 189–192.
61. Ліщина І. Ю. Міжнародні договори як частина національного законодавства України: проблеми і перспективи. *Проблеми законності : Респ. міжвідом. наук. зб.* X. : Нац. юрид. акад. України, 2001. Вип. 47. С. 3–7.
62. Лобасюк І. І. Місце Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини в Конституції та праві України. *Вісник центру суддівських студій*, 2002 р. URL : <http://www.iudges.org.ual>
63. Лоссовський І. Будапештський меморандум як міжнародний договір, обов'язковий для виконання його гарантами. *Віче*. 2015. № 14. С. 28–31.
64. Лутковська В. В. Застосування судами України при здійсненні правосуддя статті 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини. URL : <http://www.miniust.gov.ua>
65. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу : навч. посібник. Львів: юр. факультет ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 247 с.
66. Луць Л. А. Трансформація нормативної частини сучасної правової системи України – вимога часу. *Право України*. 2003. № 3. С. 32–34.

67. Льовін А. В. Комітет Цангера та тлумачення договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Четверті юридичні читання: матеріали Міжнародної наук. конф. 3–4 квітня 2008. К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. С. 364–366.
68. Любашенко В. І. Денонсація міжнародних договорів між Україною та Росією у світлі агресії Росії проти України. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 162–167.
69. Макаренко Є. А. Віртуальна дипломатія : підручник. Київ : Центр вільної преси, 2010. – 302 с.
70. Макаренко Є. А. Зовнішньополітичні комунікативні технології : підруч. Київ : Центр вільної преси, 2016. 415 с.
71. Макаренко Є. Європейські комунікації : підручник. К. : Центр вільної преси, 2010. 536 с.
72. Марков В. В. Питання юридичної природи Мінських домовленостей (міжнародно-правовий аналіз). *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 20–25.
73. Мартиненко П. Конституція України і міжнародне право: аспекти взаємодії. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 3. С. 56–80.
74. Мартиненко П. Ф. Міжнародне право і українська Конституція. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Випуск 4. Київ : 2000. С. 126–155.
75. Марченко Р. Українські суди примірять європейську мантію. *Дзеркало тижня*. 2006. № 12.– С. 3–7.
76. Матат А. В. Міжнародний договір : поняття та сучасні погляди. Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського : матеріали третьої Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 2–3 листопада 2012 р.); НУ «ОЮА». О. : Фенікс, 2012. С. 64–68.
77. Мережко О. О. Джерело обов'язкової сили міжнародного договору і *pacta sunt servanda*. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ : 2000. № 7. С. 280–285.
78. Мережко О. О. Становлення правової системи України в контексті сучасного міжнародного права. *Наукова думка*, Київ : 1998. С. 356.
79. Міма І. В. Порівняльно-правовий аналіз взаємозв'язку національного та міжнародного права в умовах інтеграційних процесів. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Вип. 4. С. 181–185.
80. Младьонова О. Маніпулювання суспільною свідомістю як технологія ведення інформаційної війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології*. Вип. 32. С. 79–82.

81. Мудра О. М. Проблеми гармонізації законодавства України з нормами міжнародного права щодо ратифікації міжнародних договорів. Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми): матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 18 листопада 2004 р. Міністерство освіти і науки України, Київський національний економічний університет, Київ : КНЕУ, 2004. С. 363–366.
82. Назаренко О. А. Співвідношення Конституції України та міжнародних договорів України. *Часопис Київського університету права*. 2005. № 3. С. 90–96.
83. Ноговіцина Ю. О. Міжнародно-правові аспекти правонаступництва України : монографія; за наук. ред. О. В. Задорожнього ; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; Ін-т міжнар. відносин. Київ : Вид. дім «Промені», 2006. 352 с.
84. Опотяк С. З. Основні принципи тлумачення норм права. 2011. URL : <http://radnuk.info/statti/249-tioria-gov/15171-2011-01-21-09-23-10.html>
85. Опришко В. Питання трансформації Європейського права в законодавство України. *Право України*. 2001. № 2. С. 27–30.
86. Особливості ведення ділових переговорів. URL : http://pidruchniki.com/15490828/menedzhment/strategiya_taktika_vedennya_peregovoriv
87. Паліюк В. Місце Конвенції про захист прав людини та основних свобод у правовій системі України. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Комент.* 2003. № 1. С. 222–228.
88. Паліюк В. Практика застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод. *Юридичний журнал*. 2003. № 1. URL : <http://www.iustinian.com.ua~>
89. Панченко І. М. Співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права: теоретичні аспекти. *Академічні візії*. 2023. Вип. 15. URL : <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/39023/1/%d0%9f%d0%b0%bd%d1%87%d0%b5%bd%d0%ba%be%2b%d0%86%d1%80%d0%b8%bd%d0%b0%2b%d0%9c%d0%b8%ba%be%d0%bb%d0%b0%d1%97%d0%b2%bd%d0%b0%20%281%29.pdf>
90. Перевезенцев О. Ю. Міжнародно-правове регулювання інституту правонаступництва держав щодо міжнародних договорів. К. : Вид-во «Знання», 2007. 262 с.
91. Погоріло В. Правова система – система законодавства суверенної України. *Право України*. 1993. № 9–10. С.10–15.

92. Попадинець Г. О. Підстави припинення дії міжнародних договорів у сучасних міжнародно-правових відносинах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2019. Т. 30 (69), № 5. С. 248–252.
93. Почепцов Г. Г. Від покерів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. К. : Києво-Могилянська академія, 2017. 257 с.
94. Пташинська В. П. Форми надання згоди Верховною Радою України на обов'язковість міжнародного договору. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. Праць. О. : Гельветика, 2020. Вип. 87. С. 139–144.
95. Пустовіт В.С. ПОНЯТТЯ І ДЖЕРЕЛА ПРАВА МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ. Правовий дискурс. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти 12 жовтня 2022 року. Черкаси. С. 215–217.
96. Раданович Н. Особливості дії міжнародних договорів на території держави. *Вісник Львів. ун-ту. Серія : юридична*. 2003. Вип. 38. С. 14–20.
97. Савенко М. Співвідношення судової практики Конституційного Суду України із судовою практикою Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2006. № 1. С. 30–42.
98. Сергієнко Н. Взаємодія міжнародного та національного права в практиці Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2004. № 6. С. 116–124.
99. Скомороха В. Окремі питання імплементації норм міжнародного права і конституційна юрисдикція України. *Український часопис міжнародн. права*. 2002. № 1. С. 6–11.
100. Соловйов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права (за матеріалами застосування в Україні Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду) : монографія . Київ : АОК, 2012. 164 с.
101. Соловйов О. Особливості тлумачення міжнародних договорів координуючого характеру (до питання ефективного цільового тлумачення Конвенції про захист прав і основних свобод людини). *Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи* від 31 березня 2006 р. URL : <http://www.khpg.org/en/pda/index.php?id=1157012616>

102. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах: монографія. Київ : Вадекс, 2019. 442 с.
103. Терлецький Д. Джерела міжнародного права в системі конституційного права в Україні. *Юридичний вісник*. 2005. № 3. С. 71–76.
104. Толкаченко О. В. Характеристика міжнародних договорів «Debt-for-Nature Swaps». *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2023. Т. 3. Вип. 75. С. 191–196 с.
105. Трагнюк О. Тлумачення норм міжнародних договорів національним судом. *Право України*. 2001. № 3. URL : <http://pravoznavec.com.ua/period/article/832/%D2>
106. Третяков Д. Деякі питання застосування норм міжнародних договорів в Україні. *Український часопис міжнародного права*. 2002. № 3. С. 38–43.
107. Файчук Т. Г. Особливості редагування перекладу міжнародних договорів українською мовою. *Поліграфія і видавнича справа*. 2019. № 2. С. 141–153. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pivs_2019_2_16.
108. Фединак Г. С. Відповідність назв структурних частин міжнародних двосторонніх договорів за участю України їх тексту (на прикладі угод про соціальне забезпечення). *Правова держава*. 2021. № 41. С. 115–121.
109. Фединак Г. С. Термінологія міжнародних договорів за участю України (на прикладі угод про соціальне забезпечення). *Правова держава*. 2021. № 42. С. 237–244.
110. Ходанич Х. Сутність та функції міжнародних організацій у сучасних міжнародних відносинах. *Геополітика України: історія і сучасність : зб. наук. праць*. Ужгород : ДВНЗ УжНУ, 2018. № Вип. 1 (20). С. 253– 263.
111. Чадюк О. М. Пропаганда ідей та сучасне українське міфотворення. *Український соціум* Київ : Знання України, 2005. С. 734–749.
112. Чернявський А. Л. Зародження міжнародного права у Стародавній Індії. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. Вип. 6 (15). С. 163–166.
113. Шемет У. Р. Сучасні процеси в англійській юридичній термінології. Перспективні галузі наукових досліджень: динаміка та тренди: матеріали Міжнар. студ. наук. конф. 16 жовтня, 2020. Суми. Т. 2. С. 117– 118
114. Юрченко М. М. Теоретико-методологічні питання імплементації норм міжнародного права до законодавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2006. № 2. С. 23–26.

115. Яремчук В. В. Відображення правових ідей І. І. Лукашука у Віденській конвенції про право міжнародних договорів. *Альманах міжнародного права*. 2018. Вип. 19. С. 13–23.
116. Яремчук В. В. Поняття та особливості міжнародного договору в працях І. І. Лукашука. *Право і суспільство*. № 4. 2019. С. 342–351.
117. Bastid S. Les traités dans la vie internationale: conclusion et effets. Poland, 1985.
118. Brownlie I. Principles of Public International Law. *Fifth Edition*. Oxford, 1998. 636 p.
119. Case of Cossey v. The United Kingdom (Application no. 10843/84). Access mode : <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item>
120. Case of James and others v. The United Kingdom (Application no. 8793/79) Access mode : <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item>
121. Fitzmaurice G. The Law and Procedure of the International Court of Justice: Treaty Interpretation and Certain Other Treaty Points. *Cases and Materials on International Law*. Oxford University Press, Oxford, 2011. Pp. 81–82.
122. Frederick Howard H. Global Communication and International Relations. *Wadsworth Publishing Company*, Belmont, California. 1993. 287 p.
123. Henkin L. The Constitution and United States Sovereignty: A Century of Chinese Exclusion and Its Progeny. *Harvard Law Review*. 1987. Vol. 100. P. 853–886.
124. Horn F. Reservation and interpretative declarations to multilateral treaties. North-Holland, Amsterdam, N.Y., Tokio. 1988.
125. Janis M. W. An Introduction to International Law. Third Editio. Boston-Toronto, 1999. 165 p.
126. Kirgis F. L. Reservations to Treaties and United States Practice. ASIL Insights. 2003. URL : <http://www.asil.org/insights/insighl05>
127. Klima K. Ustavni pravo. Praha, *Bohemia Juris*, 1997. 254 s.
128. Koh J. Reservation to Multilateral Treaties: How international Legal Doctrine reflects World vision. *Harvard International Law Journal*. 1982. Vol. 23. P. 95–110.
129. Machacek R. Austrian Contributions to the Rule of Law. Kehl, Strasbourg, Arlington, 1994. 123 p.
130. Poland's Foreign Policy in the 21st Century / ed. by S. Bieleń. Warsaw: Difin, 2011. 462 s.
131. Prof. Hess B. A. European law reading of the Achmea judgment 08.03.2018. URL : <http://conflictoflaws.net/2018/a-european-law-reading-of-achmea>

132. Redgwell C. University or Integrity? Some Reflections on Reservations to General Multilateral Treaties. *BYIL*. 1993. Vol. 64. P. 253–263.
133. Shaw M. N. International Law. Fourth Edition. Cambridge, 1997. 786 p.
134. Summary of the Practice of the Secretary-General as Depositary of Multilateral Treaties. *Prepared by the Treaty Section of the Office of Legal Affairs. United Nations*. New York, 1999. ST/LEG/7/Rev. 1.
135. Taylor Philip. Global Communications, International Affairs and the Media Since 1945. London : *Routledge*, 2002. 272 с.
136. Thussu Daya K. International Communication: Continuity and Change. *Bloomsbury Academic*. 2018. 392 p.
137. Turley J. Dualistic Values in the Age of International Legisprudence. *Hastings Law Journal*, 1993. Vol. 44. P. 245–271.
138. Ziemele I. Reservations to Human Rights Treaties and the Vienna Convention Regime: Conflict, Harmony or Reconciliation. *Brill Academic Publishers*, 2004.

12. Інтернет-ресурси

1. Конвенції та договори ООН. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conv2010.shtml
2. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
3. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations, 1986 URL : https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_CONF.129_15-E.pdf
4. Закон України «Про міжнародні договори». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
5. Європейська служба зовнішніх справ. URL : [http:// eeas.europa.eu/](http://eeas.europa.eu/)

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичні рекомендації щодо підготовки та оцінки кваліфікаційних робіт; Методичні вказівки до підготовки та оцінки курсових робіт; індивідуальні завдання; ситуаційні завдання (кейси); приклади виконання типових завдань та задач; комп'ютерні презентації; ілюстративні матеріали; каталоги інформаційних ресурсів Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника та ін.

